

עם הפנים למשאלות

לאבא שלי, הגדול מכולם.

לכל מי שמבקשים משאלה.

אליסף קובנר

עם הפנים למשאלות

אליסף קובנר

הספר יוצא לאור במסגרת פרויקט קרוב של

המחלקה לאמנויות, עיריית תל-אביב - יפו

רעיון ואוצרות: עידית פורת

צילום: אליסף קובנר

עריכה: עידית פורת

עיצוב והפקה: אליסף קובנר

עריכת תרגום: ברוך גפן

הדפסה: דפוס חבצלת בע"מ

ההכנסות ממכירת ספר זה מוקדשות לתרומה

עבור עמותת שיעור אחר (ע"ר)

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן במאגר

מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי

אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר - כל חלק שהוא

מהחומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא

בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות

מפורשת בכתב מהמו"ל

פרדס הוצאה לאור

רחוב מסדה 30 ת"ד 45855

חיפה 31458

www.pardes.co.il

אליסף קובנר © 2007

www.kowner.com

מסת"ב 978-965-7171-42-4 ISBN

דברי תודה

לאבא שלי, ליאון קובנר, אדם מיוחד במינו, שלימד אותי להביע משאלות. לאמא, שתמיד איתי. לכל מי שמאפשרים לעצמם להיות עם הפנים למשאלות. לאחי רותם, לאחותי נעמי, לאהובתי מיכל.

לחברים הקרובים, על כך שאתם מלמדים אותי להקשיב. לרוניאל ליבון, בועז ארד, מיכל בובליל, מיה גור, עודד לביא, יקיר אלקיים. לדוד גוטסמן מהוצאת פרדס.

לסטודנטים המדהימים שלימדתי בשנים האחרונות. על ההנאה מהתבוננות משותפת, על הכבוד לתהליכי יצירה פוריים. למורי מבצלאל. למילכה צ'יזיק, מיכאל גורדון, אבי איזנשטיין ולברנדי מהאקדמיה המלכותית בהאג.

לצלילית בן־נבט ולצוות המחלקה לאמנויות בעיריית תל־אביב - יפו, על ההשקעה בי ובספר הזה.

לצוות המורים ועובדי בית־ספר ברנר. לעמירה קינן, מנהלת בית־הספר, אישה בעלת שיעור קומה, שהשכילה להעצים את הפרויקט.

לילדי בית־ספר ברנר שחלקו איתי את המשאלות שלהם ואת הפנים שלהם ברגע המיוחד והקרוב.

הקדמה

בספר־האמן של אליסף קובנר, 'עם הפנים למשאלות', רואה את ייעודו ומימושו פרויקט קרובו - הראשון בסדרה המשכית של יצירות אמנות שנעשות עבור בתי־ספר יסודיים מתוך כוונה להניע דיאלוג בין אמן לקהילה, במרחב העירוני של תל־אביב - יפו.

קרובו, שהתאפשר הודות לשיתוף פעולה ותמיכה בלתי רגילים שקיבלתי מהמחלקה לאמנויות בעיריית תל־אביב - יפו, הוא צעד מעשי ראשון ביוזמה זו, ועיסוקו הוא בחלום, במשאלה, ובאפשרות הגשמתם. העשייה האמנותית יכולה לבחור להתבדל, לשמר את האוטונומיות שלה, להתקיים בגבולות השפה שלה, אך כוחה גדול ורב בעיני דווקא עת שהיא חוצה גבולות, מגשרת על־פני פערים של שפות ותפישות עולם, מתפקדת כאמצעי התקשורת, אך גם זו שמאפשרת אותה.

הזמנתי את אליסף קובנר ליצור עבודה עבור בית־ספר ברנר, והוא בחר בפורמט של ספר ובז'אנר של תצלומי דיוקן כאמצעים ליצירת קרבה:

"כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיו ובלבבך לעשותו" (דברים, פרק ל', פסוק יד')

בתוך מסגרת, בתוך כריכה, 218 תצלומים של ילדים. הילדים הם תלמידי בית־ספר ברנר הממוקם בשכונת נוה עופר בדרומה של תל־אביב. כמו מרבית בני גילם, גם הם מבלים נתח ניכר מזמנם כתלמידים בבית־ספרם השכונתי: משחקים בחצר בית־הספר, עולים ויורדים במדרגות המבנה, מתרוצצים במסדרונותיו, מתכנסים אל כיתותיהם, מוציאים מילקוטיהם את חומרי הלימוד שהביאו להיום, מקשיבים לדברי המורה.

כאן, בספר זה - מסגרת שנוצרה במיוחד עבורם - מוזמנים הילדים לרגע קטן של הפוגה מסדר יומם. "מהי המשאלה שלך?", "מה הדבר שאת הכי רוצה שיקרה?", "יש לך חלום?", "יש משהו שאתה רוצה לבקש במיוחד?" - שואל הצלם כל אחד ואחת מהם בנפרד. כמה מלים, והמתח בפניהם נרפה, המבט הפזר נאסף, העיניים נפתחות במלואן ומביטות קדימה: "שלא יהיו מלחמות. שכולם יהיו מרוצים ממה שיש להם", אומר בבטחה יוסי מכיתה ה'; "יש לי הכול, אבל יש יותר מדי מלחמות בעולם. הייתי רוצה שיהיה שלום", מבקש מעומק לבו עידן מכיתה ה'; "להיות מפורסמת", פוסקת אורטל מכיתה ב'; ונאור מכיתה ב' מספר שבחלומו הוא "עף כמו ציפור". "הייתי רוצה שאבא שלי יזכה בלוטו", אומר בפשטות רון מכיתה ב'; ואילו בר מכיתה ה' חולם ש"כל הבתים יהפכו לשוקולד".

בדיאלוג חרישי של עין בעין, המצלמה קולטת את מבטם של הילדים, והמשאלה שנהגתה רגע אחד קודם באזנו של הצלם, ניכרת בפניהם. להרף - על רקע אחיד - הם בפני עצמם, בחזית הבמה, במופע יחיד, לא של אף אחד.

מיד אחר־כך, בתום הלחיצה, יחזרו לשחק בחצר, לעלות ולרדת במדרגות המבנה, להתרוצץ במסדרונותיו, להתכנס אל כיתותיהם, להוציא את חומרי הלימוד שהביאו להיום, להקשיב למורה.

ברגע ביטויה של משאלתם משהו בארשת פניהם של הילדים השתנה.

איזה פנים יש למשאלה שלך?

אליסף קובנר בונה את תהליך ההתקרבות בינו לבין הילדים כשהוא משוחח אתם על משאלתם. מיד אחר־כך הוא מצלם אותם כשעדת מצלמתו קרובה אל פניהם, מבטם ישיר, ועיניהם מדברות ממעמקים. תשומת לב של רגע יכולה למוטט חומות, להמיס מסכים, וילדים מטבעם גם נענים די בקלות להזמנה מסוג זה, כאשר הם חשים התעניינות כנה.

קובנר זוכר את הרגעים האלה, וגם הילדים זוכרים, כי בכל פעם שחזר לבית־ספרם, הם התקבצו סביבו וביקשו שיצלם אותם שוב.

תצלומי התקריב נוצרים עבור הצלם ובעבור המצולם חוויה מיוחדת במינה של אינטימיות.

כמה שבועות לפני צאתו של הספר לאור, הזמינה עמירה קינון, מנהלת בית־ספר ברנר, את הורי התלמידים ומורי בית־הספר לסדנה. מטרת הסדנה היתה לחשוף את הקהילה לעשייתו האמנותית של אליסף קובנר, להציג בפני ההורים את פרויקט קרובו ומשמעותו עבור

ילדיהם ולקרבתם קמעה לכוחו של המדיום הצילומי.

לקראת הסדנה ביקשנו מהם לבחור תצלום אחד מאלבומם המשפחתי ולהביאו. מרביתם הביאו תצלומים שנלקחו בשמחות ובאירועים משפחתיים: משפחה עומדת, מחייכת אל המצלמה, ברגעים של שיא.

כשנתבקשו לכתוב על התצלום, על זיכרונם מאותו רגע ממש שבו צילמו או צולמו - נתגלו בסיפוריהם חלקים אחרים שאין להם בהכרח עדות בתמונה.

תצלומים יכולים לשמש עדות ולהוציא אמת אל האור, אך באותו אופן שהם מסמנים את היש והישנו, הם גם מסמנים את האין.

מה שיש בתצלומים של הילדים המופיעים בספר הוא השמחה בעיניהם ברגע של קרבה. ומה שאין בהם, מובא בספר זה בצורה של משאלה.

עידית פורת
אוצרת פרויקט קרוב

המקום של המשאלות

רגע לפני חתימתו של הספר, אני מרגיש צורך לעצור ולקחת זמן כדי להרהר על המקום של המשאלות. נראה לי שיש מקום כזה. אבל איפה הוא? איפה נמצא המקום של המשאלות?

אולי הוא נמצא על אותו ריס דק שנפל על אצבע והוא מבקש לעוף גבוה-גבוה וליהנות מהרוח הגבית של מי שבאותו רגע ביקש משאלה.

אולי הוא בתוך רכיבי הנוריות המאירות את הספרות בשעון הדיגיטלי שמראה את השעה 11:11.

אולי רחוק-רחוק בין שני הכוכבים 'ריגל' ל'סיף' שזוהרים בשמים, נשרף מטאור, עובר ללוחם 'אוריון' בין הרגליים, וזוג אוהבים מקבל השראה. המשאלה באה להם בדיוק במקום ועכשיו יש להם עוד זמן להשתהות ולחלום.

איפה המקום הזה של המשאלות? שם או כאן? למטה או למעלה? ברחוב או בבית?

הייתי מציע לכל אחד לבדוק בינו לבין עצמו איפה נמצא המקום של המשאלות עבורו. מתי הוא קרוב ומוחשי? באיזה אופן הוא קשור לגוף או לבית? מתי הוא מתרחק או נלקח ממנו, ולמה זה בכלל קורה?

משאלות לא באות ככה סתם. צריך דמיון בשבילן. הן מסמנות את הרצונות היומיומיים ואת הכוונה העמוקה שלנו. את המקום שאליו אנחנו רוצים להגיע. במיוחד אם אנחנו גם רוצים שהן יתגשמו. כן, מומלץ להאמין שאפשר להגשים אותן והן בדרך כלל דורשות שנתאמץ עבורן. בטח, משאלות משמעותיות לא מתגשמות מעצמן. צריך להתקדם אליהן במדרגות הגיוניות שאפשר לעבור דרכן. מדרגות אנושיות!

לפעמים נדמה לי שבעידן של היום אנחנו לא מספיקים לעצור ולהשתהות ולאפשר למקום של המשאלות פשוט להיות.

אולי זה קשור לאופן שבו אנחנו צורכים כל כך הרבה וכל כך מהר. למשל, מול הטלוויזיה. אנחנו יושבים שם פסיבים, מחכים שיבואו נציגי הזוהר המוכרים ויבדרו אותנו בכל פעם עם משהו חדש. וככה, בלי ששמנו לב, אנשים מתמוססים מול המסך. השעות נעלמות ואנחנו שוכחים שיש לנו את האפשרות לחזור אל המקום הפרטי שלנו – מקום שבו אנחנו אלה שבחרים במשאלות.

המשאלה שלי היא שאנשים יצרכו פחות ג'אנק פוד, שיפינימו מחדש את משמעותו של המשפט שכתוב על השלט התלוי בבית-ספר ברנר – "נפש בריאה בגוף בריא". שיקדישו יותר תשומת לב להקשבה, לאהבה, לנתינה. יש משהו במקום של המשאלות שמתקשר אצלי עם לקיחת אחריות, עם היכולת לבחור, לאהוב ולדעת.

הייתי רוצה שנאפשר למקום של המשאלות להיות. זאת הכוונה שהביאה אותי לעשות את הספר הזה.

ילדי בית-ספר ברנר שיתפו אותי במשאלות שלהם ואני הכנסתי אותן לפה כמו שהן נאמרו. העמודים עם הטקסטים של המשאלות נמצאים במרכז הספר, בלב שלו. המשאלות מופיעות פה בשפת המקור בלבד. סדר התצלומים נקבע לפי האלף-בית של שמות המשפחה של הילדים.

התלמידים ירדו אחד אחד אל החצר להצטלם במקום שבחרתי. התישבנו זה מול זה. אני על האדמה, מול הקיר האחורי של בית-הספר ומבקש המשאלה שמולי, בדרך כלל ישב או עמד על חתיכת הבטון שנמצאת שם. כל אחד בדרכו המיוחדת, בזמן שלו, בנוכחות שלו. אני הרגשתי שכשהמשאלה נאמרה, היא העצימה את האמת, האופי והיופי של מי שדיברתי איתו.

ובתוך כך שמשאלות הילדים מתגבשות ממחשבות למלים ברורות, השתדלתי ללכוד את מבטם לעבר המקום המיוחד, המקום של המשאלות. הם הסתכלו החוצה ואני ביקשתי להביא את הרגע והמבט אל מקום שלא יכולתי לתת לו מלים, אבל לרגע יכולתי להרגיש שהוא נמצא קרוב.

יש לי הרגשה שנשאר לנו לבדוק מחדש – איפה הוא המקום של המשאלות?

אליסף קובנר